

מים לחקלאות

ועדת כלכלה

מרץ 2025

מים הם משאב במחסור במדינת ישראל

סביבה ואקלים

רשות המים: החורף הנוכחי הוא היבש ביותר במאה השנים האחרונות, לצד חורף 2009

בגלל היובש הקיצוני, מפלס הכנרת עלה בינואר בשני סנטימטרים בלבד וספיקת הירדן היא הנמוכה ביותר שנמדדה מאז 1960. מערכת הגשם שתגיע לאזורנו בהמשך השבוע אינה צפויה לשפר את המצב במידה ניכרת

בראשונה ב-100 שנה: מפלס הכנרת ירד במהלך פברואר

הכנרת נמוכה ב-1.45 מטרים מהשנה שעברה, וספיקת מי הירדן היא כרבע משהייתה בתקופה המקבילה ב-2024 ■ גרמו לכך השנה השחונה והחלטות שגויות, כמו הגדלת השאיבה מהכנרת וצמצום ההתפלה – במטרה לחסוך 70 אגורות למשק בית בחודש

המלצות וועדת החקירה הממלכתית למשק המים

בפתח הדברים ראוי להביא את העקרונות הכלליים העומדים ביסוד האמור בדוח:

העיקרון הראשון הוא שאל המים ראוי להתייחס תמיד כאל מוצר במחסור, שיש לנהוג ריסון בצריכתו.

העיקרון השני קובע שיש תמיד לשמור על מקורות המים הטבעיים בפני השחתה וזיהום, גם אם תתרחבנה הפעולות לפיתוח וליצירת מקורות מים חילופיים (כגון התפלה). לפיכך יש לאמץ מדיניות של הפקה שהיא פחותה מהממוצע השנתי של המילוי החוזר (להלן – "היבול הבטוח").

העיקרון השלישי הוא, שבעיקרו של דבר וכפוף לחריגים, סך כל מחירי המים לצרכן צריך לשקף את העלות הכוללת (לרבות העלות הסביבתית) של הפקת המים והובלתם לצרכן, תוך יצירת דירוג שיבטיח מחיר זול לצריכה הבסיסית ומחיר הולך ועולה בדרגות הצריכה הגבוהות, ובמידת הצורך סיוע ממשלתי למגזרים חלשים בחברה.

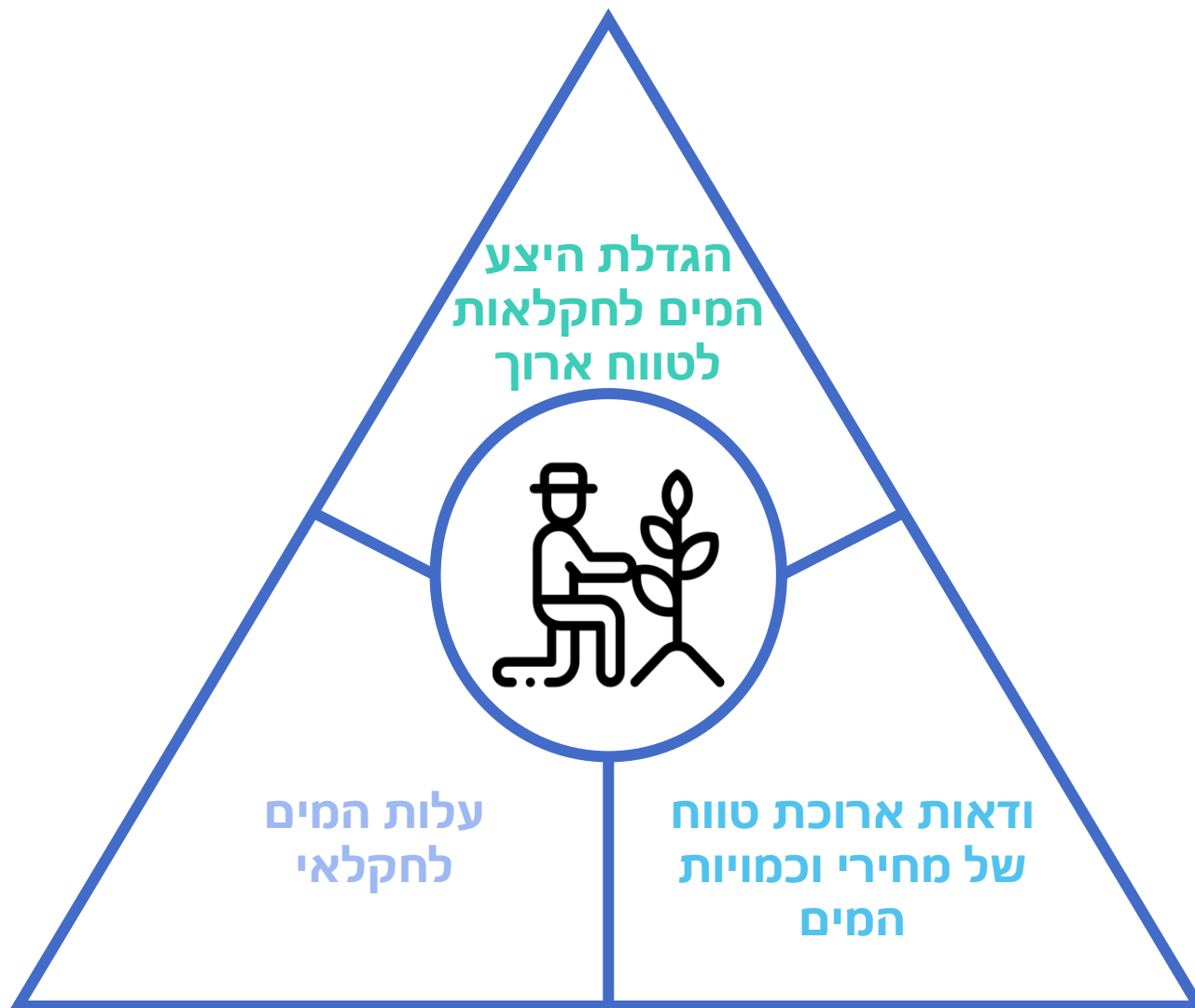
העיקרון הרביעי הוא שהשקעות בפיתוח משק המים מעל סכום שייקבע, טעונות אישור הממשלה.

העיקרון החמישי הוא הצורך בקביעת יעדים אסטרטגיים והכנת תכנית אב לטווח ארוך בתחום התשתיות בכלל ובתחום משק המים בפרט.

העיקרון הששי נוגע לצורך לקביעת דפוסים ברורים לחלוקת התפקידים בין הדרג הפוליטי לדרג המקצועי. כך למשל, על הממשלה והכנסת לקבוע יעדים אסטרטגיים, בעוד שהנטל להכנת תכניות אב ארוכות טווח שיתאמו את היעדים האסטרטגיים, מוטל על הדרג המקצועי ברשות המים או על מועצת רשות המים. חלוקת תפקידים כאמור מתבקשת גם בתחום קביעת המחירים, בתחום מדיניות ההשקעות לגבי פרויקטים במשק המים, ולגבי שאלות רבות אחרות הנוגעות למשק המים.

העיקרון השביעי מחייב שקיפות ופתיחות לדיון ציבורי בתהליך קבלת ההחלטות במשק המים.

מה החקלאות צריכה ממשק המים?

כמות המים חשובה יותר ממחיר המים

שיעור מסך העלויות: כ-13%

קוב לדונם: 1000-2000

50% עליה במחיר המים :
3-5 אג' לקילו

מחיר אי אספקה: אובדן של עד 166 ש"ח תוצר לקוב לא מסופק

שיעור מסך העלויות: כ-5%

קוב לדונם: 600-1000

שינוי של 1 ₪: 2-3 אג' לקילו

מחיר אי אספקה: אובדן של כ-75 ש"ח תוצר לקוב לא מסופק

שיעור מסך העלויות: כ-5%

קוב לדונם: 550-600

50% עליה במחיר המים:
3-5 אג' לקילו

מחיר אי אספקה: אובדן של כ-96 ש"ח תוצר לקוב לא מסופק

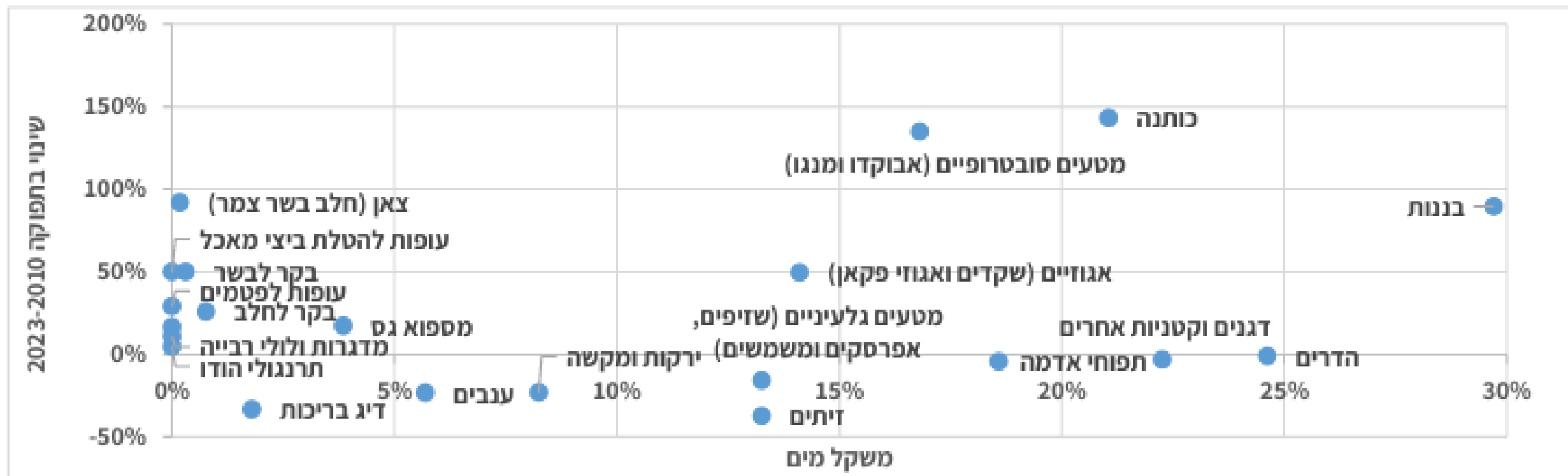
המים מהווים שיעור נמוך יחסית מהתשומה, אך הכרחיים לצורך קיומה של החקלאות

קביעת מחיר נמוך לא תשנה משמעותית את מבנה העלויות לחקלאי אך תביא לעצירת פיתוח

הגמישות של החקלאות למחיר המים גבוהה – גם בסוג הגידול וגם בשיטה

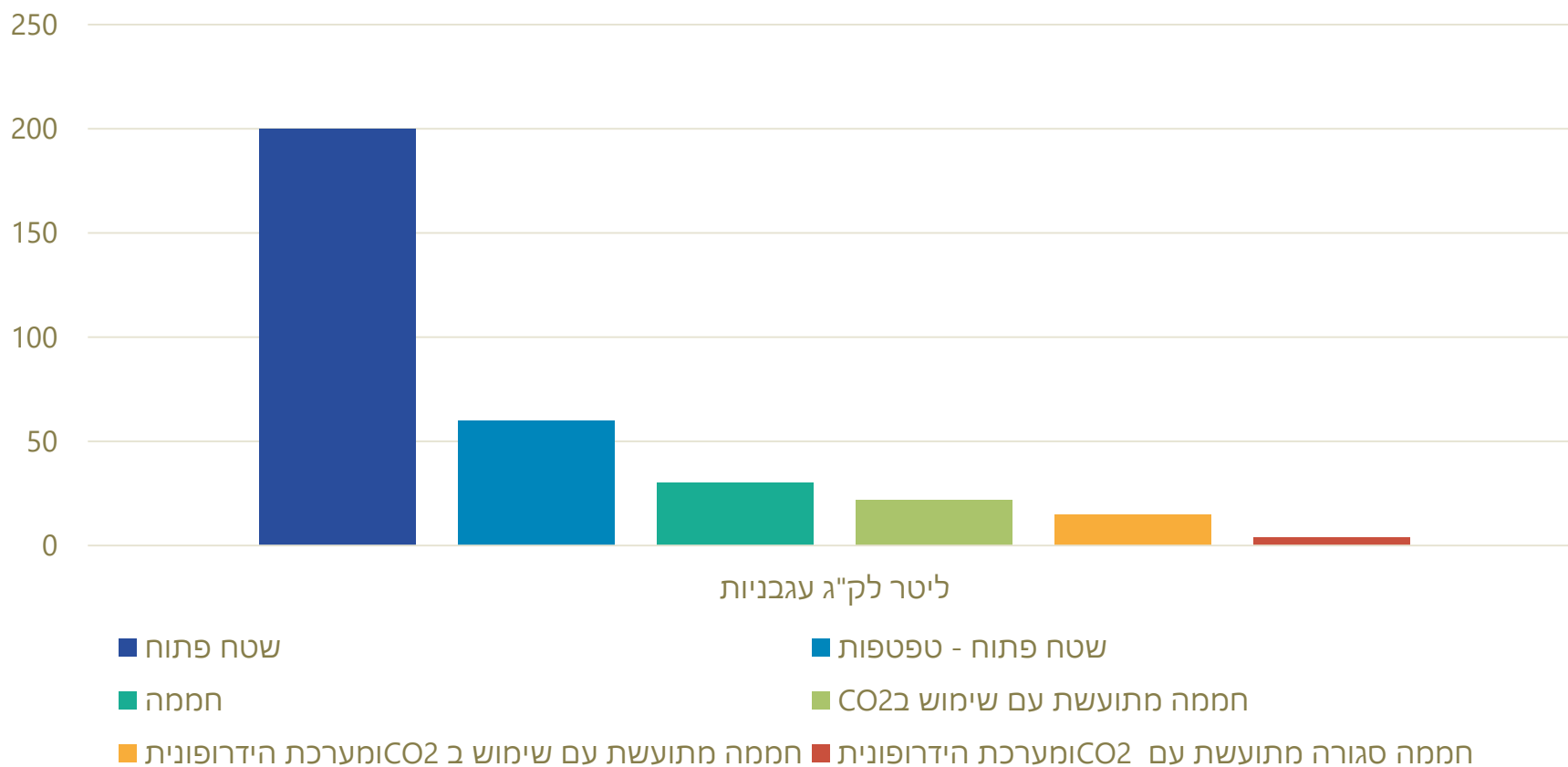
תרשים 8: משקל המים מהתקופה בשנת 2014 ושינוי בתפוקה בשנים 2010-2023 לפי גידול חקלאי²⁷

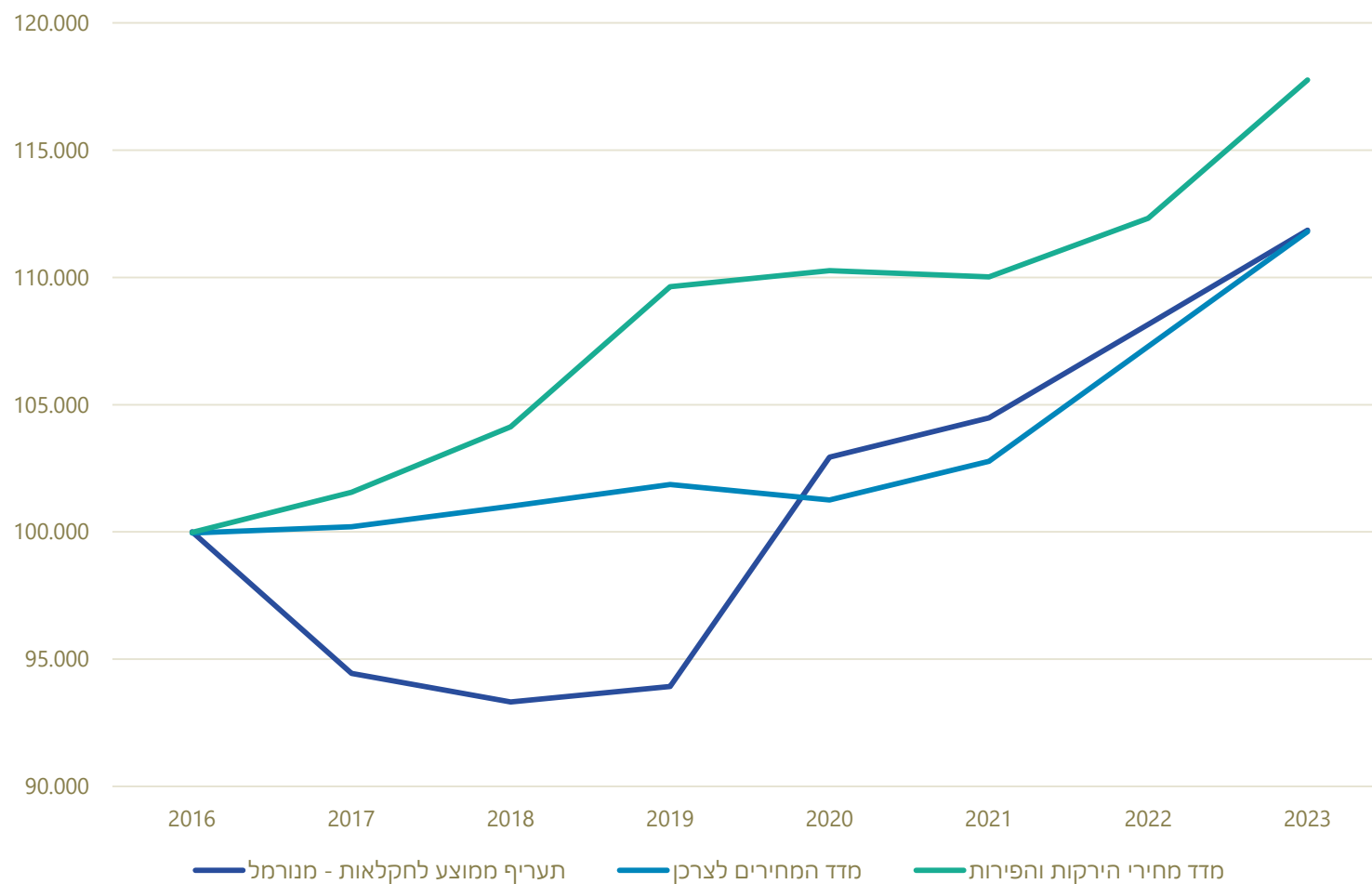
מקור: מח"מ

הגמישות של החקלאות למחיר המים גבוהה – גם בסוג הגידול וגם בשיטה

שימוש במים לגידול עגבניות כתלות בטכנולוגיה

בחינת השפעת עלות המים על עלות תוצרי החקלאות הצמחית

מקור: נתוני הלמ"ס ורשות המים בעיבוד אגף תקציבים

פערים בחישוב מחיר מי הקולחים והשפד"ן בהתאם לדו"ח

- סילוק בורון ומלחים מכל מי השתיה – תוספת עלות ממוצעת של כ-0.4 ₪ לקוב
- שווי השימוש באקוויפר שפד"ן – כ-700-800 מלש"ח ₪*
- הקצאת מים שפירים – 20-25 מלמ"ק – תוספת של כ-16 אג' לקוב
- שווי קרקע – אלפי דונמים באזורי ביקוש
- **בנוסף - קיבוע המחיר לא לוקח בחשבון שינויים בעלויות עתידיות עם שיפור רמת הטיפול וימנע פיתוח – לפיכך יש לקבוע את העקרון ולא את המחיר**

השפעת ההצעה לסבסוד מחיר השפירים

1. בשנת 2017 הועלה המחיר במשך 5 שנים בהסכמת החקלאים בעבור תמיכות בהיקף של כ-350 מלש"ח ותכנית פיתוח לקולחים

1. מחיר כיום – 1.77 ש"ח*

2. הבעיה בתעריף מסובסד לצרכני שפירים:

- פגיעה בכדאיות של פיתוח קולחים
- מעודד חקלאות לא יעילה במים
- לא שיוויוני מול מגזרים אחרים
- המשאבים מוגבלים – כסף שמשמש להפחתת מחיר לא משמש להשקעות

בעיות בהקצאות מים מסובסדים ותמיכות לאגודות מים

הגדלת כדאיות סחר במכסות – ספסור במכסות מים

1

מחיר הפסדי מפעלי – יפגע בפיתוח וידחה השקעות

2

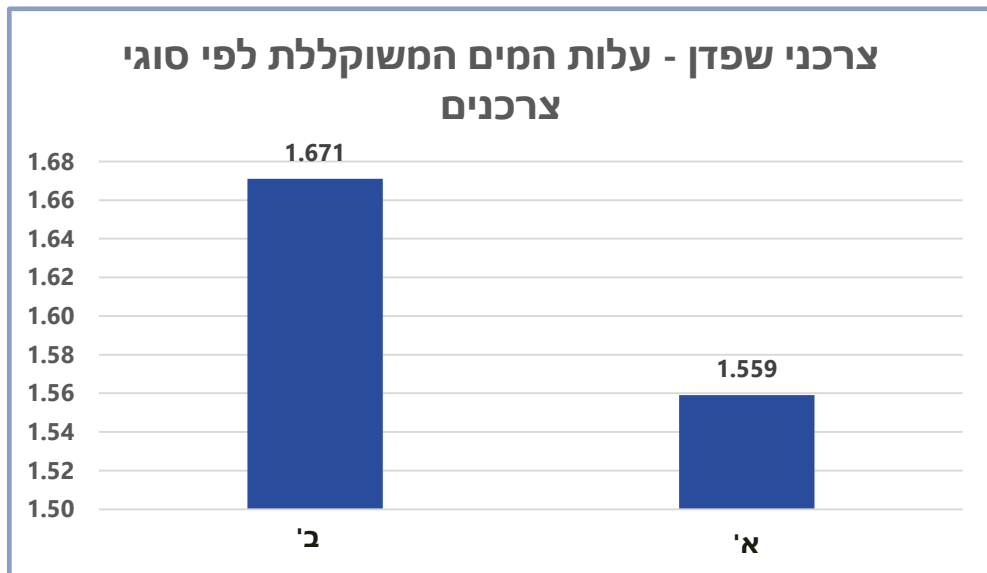
צמצום משאבים במשק – הורדת מחיר חלף השקעה בפיתוח

3

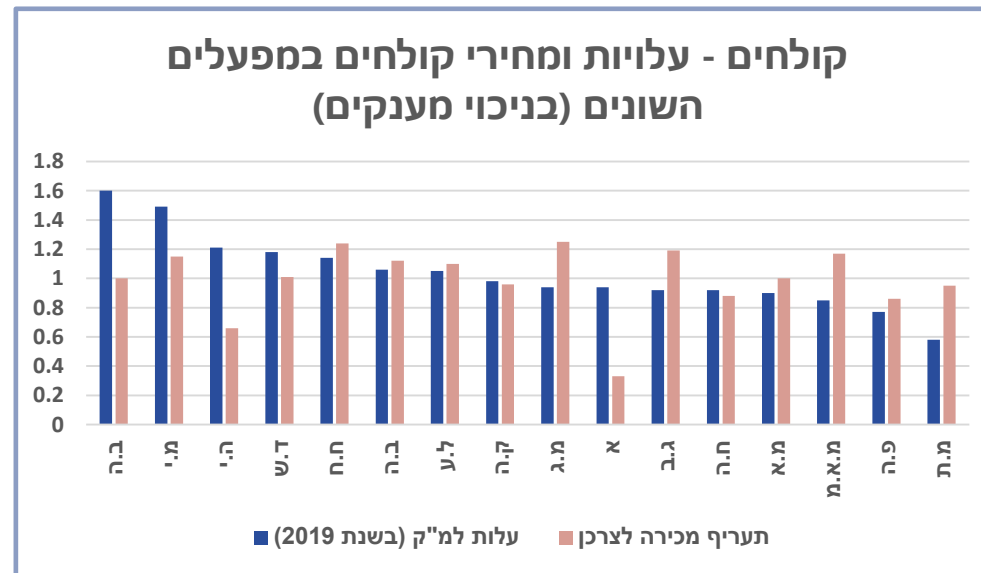
ללא פיקוח מספק על פעילות האגודות – הגדלת כוח האגודות

4

אין שוויון במחירי הקולחים בגלל חוסר פיקוח ומכסות מים

מקור: נתוני רשות המים בעיבוד אגף תקציבים

מקור: נתוני רשות המים

1. מחיר המים לא מפוקח ונקבע על ידי כל אגודת מים
 2. מחירי מים שונים באזור לפי סוג המים המחובר לצרכן
 3. משטר מכסות מבוסס על הקצאות עבר
 4. הקצאת משאבים ציבוריים באופן לא שיווני וללא ודאות על גלגול ההטבה לציבור הצרכנים.
1. מחיר מי השפדן (ללא תגבור שפירים): **1.46 מפוקח**
 2. מחיר תאורטי לשנת 2024 בהתאם להסכם 2006: **כ-1.3 ש"ח**
 3. הקצאת המכסות נקבעות על ידי משרד החקלאות ומבוססות על חלוקה היסטורית
 4. המים מעורבבים בשפירים ונמכרים במחירים שונים לכל צרכן בהתאם למכסה ההיסטורית

השוואת מודל אגודות המים למודלים חלופיים

מחיר אחיד ושיוויני לכל הצרכנים

אי תלות בקיום תקציב מדינה

עלויות הון נמוכות

שקיפות ושיוויון במכרזים

משך פריסת חוב ארוכה

השמשת תשתיות קיימות

גם כאשר קיים מונופול מקומי היסטורי הוא מפוקח כך שתנאיו שיוויוניים
– מקורות מספקת 60% מהקולחים במחיר מפוקח וללא תמיכות

סבסוד מים לחקלאות הוא על חשבון פיתוח

פיתוח - מימוש תכניות פיתוח למשק הקולחים דורש משאבים משמעותיים

- הגדלת שטחי החקלאות המושקים פי 2 והחלפת כחמישית מהמים השפירים לחקלאות במים זולים יותר
- קיבוע מחיר הקולחים או הפחתת מחיר תצמצם את המקור התעריפי לתכנית בהיקף של מיליארדים.

פתרון מוצע

קולחים – הצעה לפתרון לפיתוח באופן שיויוני

1 עקרון המזהם משלם – מחיר הטיפול החלופי יושט על צרכן הביוב

2 קביעת מחיר אחיד מפוקח לקולחים שלא יעלה על מחיר מקורות

3 אגודת מים תהיה מחויבת לספק שירותים לכל צרכן בתחומה בתעריף

4 כל הקצאת פרויקט תעשה באמצעות מקורות או במכרז

נעדרי חלופה – עקרונות לפתרון

- 1 דירוג התעריף לשפירים בהתאם לשיעור הקולחים
- 2 שאר סוגי המים – עלות בהתאם לסוג המים
- 3 העלות לסבסוד נעדרי חלופה תושבת על המים לחקלאים עם החלופה

$$P_{shafirim} = P_0 + (P_{100} - P_0) * PercentK^2$$

100%

2.9

1.3

50%

2.15

1.72

0%

1.82

1.82

תעריף שפירים

תעריף ממוצע

שינוי מנגנון ההקצאות

כל חקלאי המעוניין במים יהיה זכאי לקבל אותם במחיר הכלכלי המלא ללא מכסה

1 כל חקלאי יהיה זכאי למים ללא מכסה במחיר כלכלי מלא

2 יקבעו מנגנונים כלכליים להפחתה והגדלת צריכת מים במחסור ארצי או אזורי

3 אגודות מים מחויבות לחבר כל צרכן בתחומם

4 אגודת מים שלא תחבר צרכן – יגרע אזור הצרכן מרישיונה ויועבר לאחר

תודה